

KAROLINA SZUMA*

**WŁASNOŚĆ GÓRNICZA, UŻYTKOWANIE GÓRNICZE
I INNE UPRAWNIENIA GÓRNICZE WEDŁUG USTAWY
Z DNIA 9 CZERWCA 2011 R.
PRAWO GEOLOGICZNE I GÓRNICZE**

**MINING PROPERTY, MINING USUFRUCT
AND MINING RIGHTS GOVERNED BY
THE GEOLOGICAL AND MINING LAW
ACT OF 9 JUNE 2011**

STRESZCZENIE

Własność złóż kopalin w różny sposób kształtowała się w różnych systemach prawnych, ale prawo do wydobywania kopalin oparte

* Doktor nauk prawnych; adiunkt w Katedrze Prawa Cywilnego Europejskiej Wyższej Szkoły Prawa i Administracji, Kancelaria Radców Prawnych s.c. dr K. Szuma, H. Zambrowicz-Rybarczyk w Poznaniu.

było zawsze na prawie własności złóż bądź na prawach związanych z własnością.

Artykuł dotyczy własności górniczej, użytkowania górniczego oraz uprawnień górniczych regulowanych nową ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze, która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2012 r.

W dość znacznym zakresie przytoczono też rozwiązania poprzednio obowiązujące. Celem takiego zabiegu było wskazanie jak ustawodawca rozwiązywał dane problemy w poprzednio obowiązujących przepisach. W pierwszej kolejności omówiono węzłowe zagadnienia dotyczące własności górniczej, następnie opracowano użytkowanie górnicze, wreszcie przytoczono kilka uwag odnośnie innych uprawnień górniczych. Pozytywnie oceniono nowe rozwiązania wprowadzone przez ustawodawcę, m. in. te merytoryczne dotyczące określenia zamkniętej listy złóż podlegających tzw. własności górniczej czy ułatwienia podejmowania i wykonywania prac geologicznych. Poparto także zmiany formalne mające charakter precyzujący i porządkujący przepisy.

Słowa kluczowe

Własność górnicza, użytkowanie górnicze, uprawnienia górnicze

ABSTRACT

Real property of deposits is differ between legal systems, but rights to an extraction of deposits descended from the deposits law of property or rights derived from it.

This article concerns mining property, mining usufruct and mining rights governed by the new Geological and Mining Law Act of 9 June 2011 which entered into force on 1 January 2012.

Previous repealed regulations were also quoted in a quite large range. The purpose of this approach was to indicate how the arisen problems were solved according to previous provisions. In this article vital issues of mining property were described at first, then mining usufruct were analysed, and finally a few comments on mining rights were quoted. Some of new solutions introduced by new Act were assessed positively, inter alia: regulations concern closed list of deposits

2/2012

recognized as mining property or facilitations of undertaking and carrying out geological work. Other formal amendments were also approved.

Keywords

Mining property, mining usufruct, mining rights, Geological and Mining Law

1. WPROWADZENIE

Rozważania dotyczące problematyki nakreślonej w tytule opracowania zostaną rozpoczęte od analizy założeń koncepcji własności górniczej opartej na rozporządzeniu Prezydenta z dnia 29 listopada 1930 r. – Prawo górnicze¹ stanowiącej jeden z głównych elementów polskiego prawa górniczego.

Następnie rozważania zostaną oparte na dekreście Rady Państwa z dnia 6 maja 1953 r.², potem ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. – Prawo geologiczne i górnicze³, tak by pokazać efekt ewolucji przepisów i skupić się na przepisach obowiązujących, z uwzględnieniem nowej koncepcji zawartej w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze⁴ (powoływana dalej: ustawa), która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2012 r.

Rozporządzenie Prezydenta z 1930 r. było pierwszym polskim prawem górniczym. Przepisy te weszły w życie z dniem 1 stycznia 1932 r., a wcześniej obowiązywały przepisy państw

¹ Dz. U. z 1930 r. Nr 85, poz. 654 ze zm.

² Dz. U. z 1953 r. Nr 29, poz. 113 ze zm. Nadto problematykę górnictwa regulowały też dekret z dnia 21 października 1954 r. o urzędach górniczych, Dz. U. z 1961 r. Nr 23, poz. 114 ze zm. oraz ustawa z dnia 16 listopada 1960 r. o prawie geologicznym, Dz. U. z 1974 r. Nr 52, poz. 303 ze zm.

³ Dz. U. z 2005 r. Nr 228, poz. 1947 ze zm. Regulacja obejmowała również szereg przepisów wykonawczych, których zbiór zawarł w swoim opracowaniu A. Lipiński, *Prawo geologiczne i górnicze. zbiór przepisów wykonawczych*, Dom Wydawniczy ABC 1995.

⁴ Dz. U. z 2011 r. Nr 163, poz. 981.

zaborczych⁵. Zaznaczyć trzeba, że rozporządzenie z 1930 r. nie obowiązywało na terenie wszystkich województw Państwa Polskiego. Wyjątkiem, gdzie przepisy z 1930 r. zaczęły obowiązywać dopiero z dniem 1 stycznia 1933 r. było Województwo Śląskie⁶.

Prawo górnicze z 1930 r. nawiązywało do koncepcji ustawodawstwa państw zaborczych i podstawową zasadą było pojmowanie własności górniczej w związku z zasadą opierającą się na założeniu, że własność nieruchomości obejmuje również przestrzeń nad i pod jej powierzchnią. Ustawodawca dzielił kopaliny na te, które stanowią przynależność własności grunтовой, w związku z czym przynależą do właściciela gruntu oraz te które nie są przynależne do gruntu, a więc nie przynależą do właściciela gruntu, a stanowią własność górniczą⁷. Kopaliny przynależne do właściciela gruntu, które nie mogły być przedmiotem odrębnej własności górniczej były własnością właściciela nieruchomości, który mógł w granicach określonych przez ustawy korzystać ze złóż z wyłączeniem innych osób, rozporządzać przysługującym mu prawem własności do złóż w sposób zgodny z przepisami.

Na podstawie rozporządzenia z 1930 r. własność górnicza powstawała w drodze nadania górniczego oraz w drodze innych czynności określonych w art. 15 rozporządzenia z 1930 r. Ustawodawca wskazywał, że „Własność górnicza powstaje przez nadanie, albo przez zatwierdzenie scalenia pól górniczych, podziału pola górniczego lub wymiany części pól górniczych” (art. 15 rozporządzenia).

Co ważne, zgodnie z art. 16 ust. 1 rozporządzenia z 1930 r., własność górniczą co do minerałów, podlegających woli górniczej, mógł nabyć w drodze nadania każdy, kto w myśl obowią-

⁵ Na terenie zaboru rosyjskiego obowiązywała: rosyjska ustawa górnicza z 1912 r., w zaborze austriackim – austriacka powszechna ustawa górnicza z 1854 r., a na terenie zaboru pruskiego – pruska powszechna ustawa górnicza z 1865 r.

⁶ Zob. szerzej referat wygłoszony przez P. Gisman na I Konferencji pt.: *Dziedzictwo i historia górnictwa oraz możliwości wykorzystania pozostałości dawnych robót górniczych*, Łądek Zdrój 21–23 kwietnia 2005 r.

⁷ Zob. art. 1 ust. 1–6 rozporządzenia z 1930 r.

zujących wtedy przepisów był zdolny do nabywania własności nieruchomości. Ścisłe określone w art. 1 ust. 1 rozporządzenia minerały, znajdujące się w swych naturalnych złożach nie były związane z prawem własności gruntu i podlegały woli górniczej, tj. mogły być przedmiotem własności górniczej, nadawanej każdemu pod określonymi warunkami⁸.

W praktyce zasady te funkcjonowały w ten sposób, że odkrycie złoża wiązało się z możliwością wykorzystywania uprawnień eksploatacyjnych i było warunkiem nadania własności górniczej⁹. Wskazać trzeba, że zgodnie z art. 22 rozporządzenia z 1930 r. warunkiem nadania własności górniczej było odkrycie minerału w jego naturalnym złożu i zgłoszenie odkrycia wraz z prośbą o nadanie pola górniczego, które było przedmiotem własności górniczej. Była to przestrzeń, w której granicach powstała na podstawie oddzielnego aktu własność górnicza¹⁰.

Właściciel pola górniczego miał, zgodnie z art. 70 rozporządzenia z 1930 r. wyłączne prawo poszukiwania i wydobywania minerału w granicach swego pola. Prawo to rozciągało się również na zwały, pozostałe w obrębie pola po dawniejszych robotach górniczych, a nie eksploatowanych przez właściciela gruntu przed powstaniem na danym polu własności górniczej. Z kolei prawo to nie rozciągało się natomiast na żuźle i inne wytwory uboczne przeróbki hutniczej. Wydobyty z pola górniczego minerał był własnością uprawnionego do jego wydobywania – bez względu na to, kto go wydobył.

Własność górnicza była własnością *sui generis* i „nie tworzyła faktycznego stanu posiadania danego minerału, znajdującego się w złożach nietkniętych w głębi ziemi, lecz tylko wyłączne prawo poszukiwania, wydobywania i zawłaszczenia minerału w jego postaci rzeczy ruchomej, uzyskanej dopiero drogą odłączenia od ziemi jako rzeczy nieruchomej. Uprawnionemu (wła-

⁸ M. in. rad, złoto, platyna, rtęć, cyna, arsen, antymon, mangan, glin, chrom.

⁹ Por. P. Gisman, *Rozwój prawodawstwa górniczego w Polsce*, Prace Naukowe Instytutu Górniczo-Politechniki Wrocławskiej 2005, nr 111, s. 73.

¹⁰ Art. 17 rozporządzenia z 1930 r. stanowił: „Przestrzeń, w której granicach powstała na podstawie oddzielnego aktu własność górnicza, nazywa się polem górniczym”.

ściciel pola górniczego, dzierżawca, przemysłowiec górniczy) prawo powszechne dawało ochronę prawa własności wydobytego minerału. Zabór wydobytego minerału z posiadania zarówno uprawnionego jak i nieuprawnionego, który minerał sobie przywłaszczył, mogło skutkować odpowiedzialność sprawcy z art. 257 k. k.¹¹.

Właściciel pola górniczego miał prawo użytkowywać dla potrzeb swego zakładu górniczego bez płacenia odszkodowania właścicielowi gruntu przynależne do gruntu minerały (art. 1 ust. 5 rozporządzenia z 1930 r.), wydobywane przy robotach górniczych, związanych z prowadzeniem kopalni, i przy wznoszeniu budowli oraz określonych urządzeń. Natomiast w razie nieużytkowania wymienionych minerałów na potrzeby zakładu, właściciel pola górniczego był obowiązany na żądanie właściciela gruntu pozostawić je temu bezpłatnie do dyspozycji. Jeżeli właściciel gruntu w ciągu miesiąca od dnia pozostawienia mu tych minerałów do dyspozycji nie zagospodarował ich, przechodziły one na własność właściciela pola¹².

Ustawodawca określił też minerały, znajdujące się w swych naturalnych złożach, które nie były związane z prawem własności gruntu i były zastrzeżone na rzecz Państwa¹³, tj. mogły być przedmiotem własności górniczej nadawanej jedynie Państwu¹⁴.

Rozporządzenie z 1930 r. wprowadzało ciekawe rozwiązanie odnoszące się do możliwości nabywania własności górniczej przez cudzoziemców. Otóż, cudzoziemcy, zarówno osoby fizyczne, jak i prawne, mogli nabywać w Polsce w drodze nadania własność górniczą co do minerałów podlegających woli górniczej, po uprzednim uzyskaniu zezwolenia Ministra Przemysłu i Handlu, wydanego w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych i Spraw Zagranicznych na podstawie swobodnej oceny danych stosunków (art. 16 ust. 3 rozporządzenia z 1930 r.). Zezwolenie powyższe nie było wymagane w wypadkach nabycia własności górniczej przez spadkobiercę,

¹¹ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 1935 r., I K 469/35.

¹² Zob. art. 73 rozporządzenia z 1930 r.

¹³ M. in. węgiel kamienny, antracyt i uran, srebro, ołów, cynk.

¹⁴ Zob. art. 1 ust. 2 rozporządzenia z 1930 r.

jeżeli spadkobierca był zarazem powołany do spadku z ustawy a spadkodawca posiadał już zezwolenie lub był zwolniony od jego uzyskania. Natomiast w razie uzyskania przez cudzoziemca, czy to osobę fizyczną, czy prawną, zezwolenia na poszukiwanie górnicze w danej miejscowości, udzielonego przez Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych i Spraw Zagranicznych, nie było wymagane dodatkowe zezwolenie na uzyskanie nadania własności górniczej na podstawie odkrycia, dokonanego w toku wyżej wymienionego poszukiwania (art. 16 ust. 4 rozporządzenia z 1930 r.).

Z kolei w dniu 2 grudnia 1953 r. wszedł w życie dekret z dnia 6 maja 1953 r. – Prawo górnicze. Zrezygnowano wtedy z koncepcji przyjętej w rozporządzeniu z 1930 r., tzn. odrzucono kryterium przynależności minerału do gruntu i kryterium podległości minerału „woli górniczej”. Co do zasady, zgodnie z art. 4 dekretu prawo wydobywania kopalin służyło wyłącznie Państwu, jeżeli prawo górnicze nie stanowiło inaczej. Przyjęto zasadę, że Państwo planowało, organizowało i prowadziło poszukiwania złóż kopalin (art. 13 dekretu). Przepisy dekretu stanowiły, że uległy wykreśleniu z ksiąg wieczystych wszelkie wpisy dotyczące nadań górniczych i prawa wydobywania kopalin¹⁵. Z kolei nieruchomości niezbędna do wykonania planowych zadań przedsiębiorstwa górniczego w zakresie poszukiwań złóż kopalin, pomiarów górniczych oraz wydobywania kopaliny sposobem otworów wiertniczych a także sposobem odkrywkowym, nie powodującym istotnego trwałego przekształcenia terenu, mogła być zajęta przez przedsiębiorstwo górnicze na czas ograniczony, nie dłuższy niż jeden rok (czasowe zajęcie nieruchomości)¹⁶.

Zaznaczyć należy, że Prawo górnicze z 1953 r. nie regulowało kwestii kto jest właścicielem złóż kopalin. Nie istniał wtedy przepis przewidujący, że złoża kopalin stanowią własność

¹⁵ Zob. art. 141 dekretu.

¹⁶ Zob. szerzej, E. Nych, *Własność złóż kopalin*, s. 263 – materiały z warsztatów z cyklu *Zagrożenia naturalne w górnictwie 17–19 czerwca 2009 r.*, Katowice 2009.

Skarbu Państwa. Prawo górnicze z 1953 r. przewidywało zasadę, że „prawo wydobywania kopalin służy wyłącznie Państwu, o ile prawo górnicze nie stanowi inaczej”¹⁷. Takie postanowienie nie określało jednak statusu złóż znajdujących się w granicach nieruchomości gruntowych.

Z kolei z art. 7 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. – Prawo geologiczne i górnicze wynikało, że uprawnienia do wykonywania działalności regulowanej przepisami prawa geologicznego i górniczego wywodziły się z prawa własności, w granicach której mogły być wykonywane¹⁸. Wspomniany przepis dzielił złoża kopalin na te, które znajdowały się w granicach przestrzennych nieruchomości gruntowych, oraz na te, które znajdowały się poza jej granicami. Złoża znajdujące się w granicach przestrzennych wspomnianych nieruchomości traktowane były jak ich części składowe. Z kolei część składowa rzeczy nie może być odrębnym przedmiotem własności i innych praw rzeczowych (art. 47 § 1 Kodeksu cywilnego¹⁹). Dzieli ona zatem los rzeczy głównej (w tym przypadku złożo dzieliło los nieruchomości gruntowej). Takie rozwiązanie odnosiło się zarówno do wszystkich właścicieli nieruchomości gruntowych²⁰, jak i do wszystkich rodzajów kopalin²¹. Wskazać trzeba, że do wydobytych już kopalin stosować należało przepisy prawa, które dotyczyły rzeczy, natomiast

¹⁷ Art. 4 dekretu – Prawo górnicze z dnia 6 maja 1953 r.

¹⁸ Art. 7 ustawy z 1994 r. brzmiał: „1. Złoża kopalin niestanowiące części składowych nieruchomości gruntowej są własnością Skarbu Państwa. 2. W granicach określonych przez ustawy Skarb Państwa może, z wyłączeniem innych osób, korzystać ze złóż kopalin oraz rozporządzać prawem do nich przez ustanowienie użytkowania górniczego”. Ustawodawca postanowił, że wyłączną własnością Skarbu Państwa są te złoża kopalin, które znajdują się poza granicami przestrzennymi nieruchomości gruntowej, czyli we wnętrzu skorupy ziemskiej. W ten sposób zob. także A. Lipiński, *Wprowadzenie do prawa geologicznego i górniczego*, Bytom 2003, s. 17 i n.; A. Lipiński, *Prawne podstawy ochrony środowiska*, Kraków 2004, s. 156.

¹⁹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz. U. Nr 16, poz. 93, ze zm.; powoływany dalej: k.c.

²⁰ Również wtedy, gdy takim właścicielem jest Skarb Państwa.

²¹ Ustawodawca dzielił wtedy kopaliny na podstawowe i pospolite.

do złóż kopalin – przepisy szczególne, czyli prawo geologiczne i górnictwo²².

Jednakże wątpliwości budziło określenie kryteriów pozwalających na ustalenie granic przestrzennych nieruchomości gruntowej. Należało posiłkować się przepisami k.c., który w sposób dość elastyczny formułuje te granice. W związku z czym powstawały liczne wątpliwości interpretacyjne i w praktyce często dochodziło do sporów dotyczących zaliczania bądź nie zaliczania złóż kopalin do części składowych nieruchomości gruntowych²³.

²² B. Ziemianin, K. A. Dadańska, *Prawo rzeczowe*, Warszawa 2008 – aktualizowane również w roku 2012, s. 31.

²³ Zob. szerzej M. Nieć, *Dylematy prawa własności złóż*, *Gospodarka Surowcami Mineralnymi* 2005, tom 21, z. 1 (specjalny), s. 53–60. Autor twierdzi, że „Złoże kopaliny jest definiowane jako naturalne nagromadzenie kopaliny, które może być przedmiotem technicznie i ekonomicznie uzasadnionej eksploatacji. Jest zatem ciałem trójwymiarowym o określonym położeniu w przestrzeni (górotworze) i posiadającym zawsze zdefiniowane granice określone przez kryteria bilansowości. Rozmiary złóż są zwykle większe niż nieruchomości gruntowych. Określenie przeznaczenia nieruchomości jako przeznaczonej do prowadzenia działalności górniczej wynika z faktu stwierdzenia złoża i jego okonturowania. Z tych dwóch powodów nieruchomości gruntowe powinny być rozpatrywane jako części składowe złóż. Odwrotne twierdzenie, że złoża stanowią części składowe nieruchomości gruntowych jest merytorycznie niepoprawne i nielogiczne”. Zob. również: R. Sałaciński, *Prawo własności złóż kopalin – problem nierozwiązywalny?*, *Górnictwo Odkrywkowe* 2004, vol. 46, nr 3–4, s. 5–8; J.A. Stefanowicz, A. Jędrzejewska, *Własność złóż i użytkowanie górnicze kopalin*, *Miesięcznik Wyższego Urzędu Górniczego* 2004, nr 1, s. 22–26. W artykule tym zostało przedstawione zagadnienie własności złóż kopalin i użytkowania górniczego jako elementu ekonomiczno-prawnego w prawie geologicznym i górnictwie oraz stosowania tych instytucji w praktyce. Autorzy przedstawili interpretację artykułu 7 Prawa geologicznego i górnictwa i problemy związane z jego stosowaniem. Zob. też B. Burnat, *O prawie własności kopalin w złożach*, *Kopaliny podstawowe i pospolite górnictwa skalnego* 2008, nr 5, s. 3–4. Autor pisze, że „Art. 7 Prawa geologicznego i górnictwa wprowadza wiąże złoża kopalin z nieruchomością gruntową ale tylko, pod warunkiem, że są one częścią składową tej nieruchomości, nie wypowiedzając się jednak jasno, że wtedy stanowią własność właściciela tej nieruchomości. Jeśli nie stanowią one części składowej nieruchomości to stanowią własność Skarbu Państwa. Przez wiele lat, do chwili obecnej, nie wiadomo na jakiej głębokości pod powierzchnią nieruchomości gruntowej przebiega granica

Zaznaczyć należy, że ustawodawca w art. 3 ustawy z 1994 r. objął regulacją prawa geologicznego i górniczego również działalność, która nie była wymieniona w art. 1 i 2 tej ustawy. Chodziło o przypadki, w których wewnątrz skorupy ziemskiej było wykorzystywane w innych celach (np. doświadczalnych) przy wykorzystaniu metod, jakie stosowane były przy wydobywaniu kopalin. W takich okolicznościach pojawiał się np. problem ochrony zasobów środowiska²⁴. W art. 3 ustawy z 1994 r. ustawodawca stanowiąc, że jeżeli wymagała tego potrzeba zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego, bezpieczeństwa i higieny pracy oraz ochrony środowiska mogło nastąpić objęcie w określonym zakresie przepisami ustawy, w całości lub w części, prowadzenie określonych robót podziemnych z zastosowaniem techniki górniczej. Z kolei objęcie określonej działalności w górotworze przepisami ustawy z 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze na podstawie jej art. 3 powodowało, iż podmiot wykonujący tam roboty podziemne posiadał *ex lege* tytuł prawny do przestrzeni, w której były prowadzone. Odmienny wniosek uniemożliwiłby prowadzenie tej działalności, co przeczyłoby zasadności wprowadzenia art. 3 do ustawy. Podobna teza została wyrażona w doktrynie na gruncie przepisów ustawy z 1994 r. – Prawo geologiczne i górnicze w odniesieniu do działalności objętej przepisami wydanymi na podstawie art. 3 tej ustawy, rozpoczętej przed dniem jej wejścia w życie: *Podmioty, do których odnosi się art. 3 pr.g.g. korzystają z przestrzeni obję-*

dzieląca złożę na tą stanowiącą część składową nieruchomości od tej, która już tej części nie stanowi i dlatego jest własnością Skarbu Państwa”.

²⁴ Zob. również A. Lipiński, R. Mikosz; *Komentarz do art. 3 ustawy – Prawo geologiczne i górnicze*, wydanie internetowe LEX, stan prawny na 2003 r.; szerzej na temat ochrony środowiska w przepisach Prawa geologicznego i górniczego, zob. B. Wierzbowski, B. Rakoczy, *Prawo ochrony środowiska. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 2010 – pozycja aktualizowana również w 2012 r., s. 184 i n. Problematykę tę podejmowali również W. Radecki, *Ochrona środowiska w prawie geologicznym i górnicznym*, Zielona Góra 1994, s. 34. Autor ten podejmuje m. in. rozważania o doniosłości koncesji w prawie geologicznym i górnicznym jako instrumentu mającego znaczenie dla ochrony środowiska. E. Iwanek-Chachaj, J. Jerzmański, i in. J. Stelmasiak (red.), *Prawo ochrony środowiska*, rozdział VI *Prawo geologiczne i górnicze a ochrona środowiska*, Warszawa 2010, s. 299.

tej wyłączną własnością Skarbu Państwa(...). Warto jednocześnie zwrócić uwagę, że w toku wykonywania działalności (np. naukowo-badawczej, doświadczalnej) niekiedy wydobywają one kopalinę. Ustalenie, charakteru oraz treści uprawnień przysługujących im do tej przestrzeni, w tym ustalenie, czy w ogóle mogą one nabywać własność tak wydobytej kopaliny, staje się jednak dość złożone. (...) Nie sposób bowiem zakładać, że podmioty prowadzące działalność określoną w art. 3 pr.g.g. prowadzą ją bez dostatecznego tytułu prawnego²⁵.

2. USTAWA Z 2011 R. PRAWO GEOLOGICZNE I GÓRNICZE

W związku z licznymi wątpliwościami interpretacyjnymi istniejącymi pod rządami przepisów z 1994 r., zrodziła się koncepcja uchwalenia nowej ustawy, której celem było uporządkowanie kwestii związanych z podstawowymi zagadnieniami prowadzenia działalności górniczej, tj. pojęciem własności górniczej czy też usunięciem barier utrudniających podejmowanie i wykonywanie działalności w zakresie geologii i górnictwa²⁶. Przyjęte rozwiązania mają również zapewnić m. in. racjonalną gospodarkę złożami kopalin. Przedmiotem rozważań tej części opracowania będą przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze regulujące problematykę własności górniczej, użytkowania górniczego i innych uprawnień górniczych.

2.1. WŁASNOŚĆ GÓRNICZA

W pierwszej kolejności wskazać należy, że w ustawie z 2011 r. nastąpiło wdrożenie przepisów dyrektywy 94/22/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 maja 1994 r. w spra-

²⁵ A. Lipiński, *Użytkowanie górnicze*, Kraków 1996, s. 161–163.

²⁶ W ten sposób również K. Wojtczak, *Nowe prawo geologiczne i górnicze*, Przegląd geologiczny 2011, nr 7, s. 485.

wie warunków udzielania i korzystania z zezwoleń na poszukiwanie, badanie i produkcję węglowodorów²⁷. Nowa ustawa wraca do pojęcia własności górniczej określonej przepisami rozporządzenia Prezydenta z dnia 29 listopada 1930 r. – Prawo górnicze, której istotą jest rozdzielenie pojęcia własności gruntowej od złoża kopalin oraz przyjęcie, że niektóre złoża nie są częścią nieruchomości i nie stanowią własności gruntowej.

Ustawodawca stanowi, że *złoża węglowodorów, węgla kamiennego, metanu występującego jako kopalina towarzysząca, węgla brunatnego, rud metali z wyjątkiem darniowych rud żelaza, metali w stanie rodzimym, rud pierwiastków promieniotwórczych, siarki rodzimej, soli kamiennej, soli potasowej, soli potasowo-magnezowej, gipsu i anhydrytu, kamieni szlachetnych, bez względu na miejsce ich występowania, są objęte własnością górniczą – art. 10 ust. 1 ustawy. Zgodnie z art. 10 ust. 2 ustawy własnością górniczą są objęte także złoża wód leczniczych, wód termalnych i solanek. W ust. 4 art. 10 ustawy ustawodawca stanowi, że własnością górniczą są objęte także części górotworu położone poza granicami przestrzennymi nieruchomości gruntowej, w szczególności znajdujące się w granicach obszarów morskich Rzeczypospolitej Polskiej.*

Z przytoczonych przepisów wynika, że ustawodawca określił listę złóż podlegających tzw. własności górniczej. Katalog tych złóż jest katalogiem zamkniętym. W stosunku do wymienionych w nim złóż prawo własności zawsze przysługuje Skarbowi Państwa. W związku z powyższym własnością górniczą objęte są m. in.: złoża węgla kamiennego i brunatnego, rud metali, soli i kamieni szlachetnych. Skonstruowanie zamkniętego katalogu, który precyzyjnie wylicza złoża w stosunku, do których prawo własności przysługuje Skarbowi Państwa powinno zlikwidować wątpliwości odnoszące się do mogącego powstać w praktyce problemu określenia, które ze złóż objęte są własnością gruntową, czyli przysługują właścicielowi gruntu, a które są przedmiotem odrębnego prawa majątkowego, które przysługuje Skarbowi Państwa.

Ustawodawca odszedł od konstrukcji przyjętej w poprzednio obowiązujących przepisach, kiedy to w stosunku do własności złóż kopalin stosowano regulacje art. 46 § 1 oraz art. 143 k.c.²⁸. Z przepisów tych wynika, że nieruchomości gruntowa jest odgródzona od innych nieruchomości granicami na powierzchni ziemi, jak i tymi przebiegającymi pod i nad powierzchnia ziemi. W związku z tym złoża będące częścią składową nieruchomości gruntowej²⁹ stanowiło na podstawie uchylonych przepisów własność jej właściciela. W przypadku, gdy złoża znajdowało się poza jej granicami stanowiło własność Skarbu Państwa.

W obecnie obowiązujących przepisach ustawodawca przyjął, że niektóre ze złóż wymienionych enumeratywnie nie są częściami składowymi nieruchomości, a tym samym nie są one objęte własnością gruntową, a są przedmiotem odrębnego prawa majątkowego, przysługującego wyłącznie Skarbowi Państwa.

Dodać należy, że złoża niewymienione w art. 10 ust. 1 i ust. 2 ustawy podlegają własności gruntowej, czyli obowiązują w takich przypadkach zasady takie, jak w poprzednim stanie prawnym. W odniesieniu do tych przypadków mogą powstać wątpliwości odnoszące się do zagadnienia jak wyznaczyć granicę nieruchomości gruntowej oraz jak kształtuje się własność złóż, gdy znajdują się one w części w granicach nieruchomości gruntowej, a w części poza tymi granicami. Między innymi z tego powodu ustawodawca postanowił tak ukształtować brzmienie art. 10 ust. 1, 2 i 4, by móc uniknąć sporów tego rodzaju. Takie zresztą było uzasadnienie projektu ustawy³⁰. Jednak z drugiej strony art. 10 ust. 3 ustawy powraca do poprzedniego stanu prawnego, a więc tylko w niewielkim zakresie, tj. tylko w kontekście wskazanych w ust. 1, 2 i 4 art. 10 złóż znikną wątpliwości i ewentualne spory co do granic nieruchomości i związanego z tym zagadnieniem prawa własności. Ustawodawca wychodzi naprzeciw tym problemom i w art. 11 wskazuje, że w sprawach

²⁸ Zob. rozważania dotyczące pojęcia własności górniczej odnoszące się do ustawy z 1994 r.

²⁹ Zob. art. 47 § 2 k.c.

³⁰ Zob. <http://www.sejm.gov.pl>, druk nr 1696.

nieuregulowanych w ustawie, do własności górniczej, a także do rozstrzygania sporów między Skarbem Państwa a właścicielem gruntu, stosuje się odpowiednio przepisy k.c., a także ustawy z dnia 17 maja 1989 r. Prawo geodezyjne i kartograficzne³¹ dotyczące nieruchomości gruntowych, w tym ich rozgraniczania³².

Zauważyć trzeba, że konsekwencją wyodrębnienia kopalni niestanowiących przedmiotu własności górniczej jest możliwość ich poszukiwania (rozpoznawania) w oparciu o projekt robót geologicznych, a nie koncesję³³. Wynika stąd ułatwienie podejmowania i wykonywania prac geologicznych w celu ustalenia i wstępnego udokumentowania złoża kopaliny albo wód podziemnych oraz wykonywania prac geologicznych na obszarze wstępnie udokumentowanego złoża kopaliny albo wód podziemnych.

W art. 12 ustawy ustawodawca wymienia uprawnienia Skarbu Państwa związane z własnością górniczą. Pierwszym z uprawnień jest prawo korzystania z przedmiotu własności górniczej. Są dwa warunki zgodnego z przepisami prawa korzystania z przedmiotu własności górniczej. Po pierwsze, ustawodawca określa granice korzystania. Granica ta jest wyznaczona ustawami. Oczywiście należy mieć na uwadze również akty wykonawcze do ustaw wydane w celu ich wykonania. Po drugie, Skarb Państwa może korzystać z przedmiotu własności górniczej z wyłączeniem innych osób. To znaczy, że korzystanie nie powinno być w żaden sposób zakłócone przez osoby nie mające uprawnień tego rodzaju.

Zaznaczyć należy, że wskazane dwa warunki korzystania z przedmiotu własności górniczej powinny być spełnione łącznie. Prawidłowe, tzn. zgodne z przepisami prawa korzystanie ma miejsce wtedy, gdy oba warunki są spełnione łącznie. Niespełnienie któregokolwiek z nich skutkuje możliwością uznania korzystania za niezgodne z prawem.

³¹ T.j. Dz. U. 2010 r. Nr 193, poz. 1287, ze zm.

³² Zob. art. 29 i n. ustawy z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne oraz art. 152–154 k.c.

³³ Art. 21 w zw. z art. 80 ustawy.

Drugie uprawnienie właściciela polega na możliwości rozporządzenia prawem własności górniczej. Przy czym ustawodawca zastrzega, że to rozporządzenie może polegać wyłącznie na ustanowieniu użytkowania górniczego, które jest jedyną dopuszczalną formą rozporządzania własnością górniczą.

Ustawodawca wskazuje również, jakie podmioty wykonują uprawnienia Skarbu Państwa w zakresie wynikającym z własności górniczej. I tak, w odniesieniu do działalności, która wymaga koncesji, uprawnienia te wykonują właściwe organy koncesyjne, a w odniesieniu do:

- 1) budowy, rozbudowy oraz utrzymywania systemów odwadniania zlikwidowanych zakładów górniczych;
- 2) robót prowadzonych w wyrobiskach zlikwidowanych podziemnych zakładów górniczych, wymienionych w przepisach wydanych na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2011 r. w sprawie określenia zlikwidowanych podziemnych zakładów górniczych³⁴ w celach innych niż określone ustawą, w szczególności turystycznych, leczniczych i rekreacyjnych;
- 3) robót podziemnych prowadzonych w celach naukowych, badawczych, doświadczalnych i szkoleniowych na potrzeby geologii i górnictwa;
- 4) drążenia tuneli z zastosowaniem techniki górniczej;
- 5) likwidacji obiektów, urządzeń oraz instalacji, o których mowa w pkt 1–4

uprawnienia Skarbu Państwa wykonują zarządy województw.

Ustawodawca zastrzega, że jeżeli przedmiot własności górniczej znajduje się w granicach obszarów morskich Rzeczypospolitej Polskiej, wykonywanie uprawnień właścicielskich wymaga porozumienia z ministrem właściwym do spraw gospodarki morskiej.

Zaznaczyć należy, że ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze w art. 18 stanowi, że jeżeli cudza nieruchomość lub jej część jest niezbędna do wykonywa-

³⁴ Dz. U. z 2011 r. Nr 286, poz. 1686.

nia działalności regulowanej ustawą, przedsiębiorca może żądać umożliwienia korzystania z tej nieruchomości lub jej części przez czas oznaczony, za wynagrodzeniem ustanawianym na zasadach rynkowych, jednakże bez prawa pobierania pożytków z takiej nieruchomości³⁵. Przedsiębiorca, który uzyskał koncesję na wydobywanie niektórych kopalin stanowiących przedmiot własności górniczej może żądać wykupu nieruchomości lub jej części położonej w obszarze górniczym, w zakresie niezbędnym do wykonywania zamierzonej działalności (art. 19 ust. 1 ustawy z 2011 r.).

Rozwiązania proponowane ustawą z 2011 r. są zbieżne z tymi z rozporządzenia z dnia 30 listopada 1930 r. Prawo górnicze (art. 7, art. 79, art. 81 i n.)

Wskazane wyżej rozwiązania nie stoją w sprzeczności z konstytucyjnymi gwarancjami prawa własności. Zapewniają właścicielowi nieruchomości odszkodowanie ustalane według kryteriów rynkowych. Truizmem jest stwierdzenie, że własność jest najpełniejszym prawem podmiotowym, jednak, wydaje się, że nie może być postrzegana jako prawo o charakterze nieograniczonym³⁶.

2.2. UŻYTKOWANIE GÓRNICZE

Ustawodawca, przede wszystkim, w art. 13 i 14 ustawy zawarł postanowienia dotyczące użytkowania górniczego.

Jak wspomniano wcześniej rozporządzenie prawem własności górniczej może polegać wyłącznie na ustanowieniu użytkowania górniczego, które jest jedyną dopuszczalną formą rozporządzania własnością górniczą.

Dodatkowo, w art. 12 ust. 4 ustawy postanowiono, że przepisów dotyczących użytkowania górniczego nie stosuje się do robót geologicznych, których wykonywanie nie wymaga uzyskania koncesji.

³⁵ Por. np. J. Górski, *Nowe prawo geologiczne i górnicze a sytuacja prawna nieruchomości*, *Nieruchomości C.H. Beck* 2012, nr 7, s. 10 i n.

³⁶ Zob. art. 64 Konstytucji w zw. z art. 140 k.c.

W ustawie zrezygnowano z powiązania wygaśnięcia użytkowania wieczystego z cofnięciem lub wygaśnięciem koncesji³⁷. Ustawodawca uznał takie rozwiązanie za zbyt daleką ingerencję w stosunki cywilnoprawne. Użytkowanie górnicze ustanawia się w drodze umowy zawartej na piśmie pod rygorem nieważności na czas określony, nie dłuższy niż 50 lat (art. 13 ust. 1 i 2). Określa się w niej wynagrodzenie, stanowiące dochód budżetu państwa oraz sposób zapłaty (art. 13 ust. 3). Ustawodawca zastrzega, że wynagrodzenie z tytułu ustanowienia użytkowania górniczego stanowi dochód budżetu państwa (art. 13 ust. 4).

W art. 14 ust. 1 ustawy ustawodawca wskazuje, że ustanowienie użytkowania górniczego może być poprzedzone przetargiem, w szczególności, gdy o jego ustanowienie ubiega się więcej niż jeden podmiot. Wyjątek stanowią sytuacje określone w dziale III w rozdziale 2 ustawy dotyczące koncesji na poszukiwanie lub rozpoznawanie złóż węglowodorów oraz wydobywanie węglowodorów ze złóż.

O zamiarze ustanowienia użytkowania górniczego w drodze przetargu organ koncesyjny każdorazowo powiadamia w drodze obwieszczenia. Warunki przetargu powinny mieć charakter niedyskryminujący i opierać się na następujących kryteriach:

- 1) technicznych i finansowych możliwościach oferenta;
- 2) proponowanej technologii prowadzenia prac;
- 3) proponowanej wysokości wynagrodzenia z tytułu ustanowienia użytkowania górniczego.

W rozporządzeniu z dnia 10 stycznia 2012 r. w sprawie przetargu na ustanowienie użytkowania górniczego³⁸ Rada Ministrów określiła m. in. sposób zamieszczania obwieszczeń o przetargu na ustanowienie użytkowania górniczego, informacje zamieszczane w obwieszczeniu, wymagania dotyczące oferty, termin składania ofert oraz zakończenia przetargu, tryb organizowania i przeprowadzania przetargu, w tym powoływania i pracy komisji przetargowej, przy uwzględnieniu potrze-

³⁷ Por. A. Kowalczyk, A. Szymańska, *Zamówienia sektorowe*, Warszawa 2011, s. 71.

³⁸ Dz. U. z 2012 r. poz. 101.

by przedstawienia w obwieszczeniu wyczerpujących informacji o przetargu, a także zapewnieniu przejrzystych i niedyskryminujących warunków postępowania oraz ochrony konkurencji, w tym sprawiedliwej oceny złożonych ofert.

W ustawie przyjęto, że przedsiębiorca może żądać umożliwienia mu korzystania za wynagrodzeniem z nieruchomości lub jej części niezbędnej do prowadzenia wskazanej w ustawie działalności. Art. 16 ust. 1 ustawy stanowi, że w granicach określonych przez ustawy oraz przez umowę o ustanowienie użytkownika górniczego użytkownik górniczy, w celu wykonywania działalności regulowanej ustawą, może, z wyłączeniem innych osób, korzystać z przestrzeni objętej tym użytkowaniem. W szczególności może on odpowiednio wykonywać roboty geologiczne, wydobywać kopalinę ze złoża, wykonywać działalność w zakresie podziemnego bezzbiornikowego magazynowania substancji lub podziemnego składowania odpadów, a także wykonywać działalność określoną w art. 2 ust. 1³⁹. Korzystanie z przestrzeni objętej użytkowaniem przez użytkownika górniczego obwarowane jest kilkoma warunkami:

- granice korzystania określone są przez ustawy oraz przez umowę o ustanowienie użytkownika górniczego;
- korzystanie musi odbywać się w celu wykonywania działalności regulowanej ustawą;
- korzystanie musi odbywać się z wyłączeniem innych osób.

Katalog czynności, które może wykonywać użytkownik górniczy w związku z korzystaniem z przestrzeni objętej użytkowaniem jest otwarty, o czym świadczy zwrot „w szczególności”. Ustawodawca zastrzega też, że obiekty, urządzenia oraz

³⁹ Chodzi o działalność: 1) budowy, rozbudowy oraz utrzymywania systemów odwadniania zlikwidowanych zakładów górniczych; 2) robót prowadzonych w wyrobiskach zlikwidowanych podziemnych zakładów górniczych, wymienionych w przepisach wydanych na podstawie ust. 2, w celach innych niż określone ustawą, w szczególności turystycznych, leczniczych i rekreacyjnych; 3) robót podziemnych prowadzonych w celach naukowych, badawczych, doświadczalnych i szkoleniowych na potrzeby geologii i górnictwa; 4) drążenia tuneli z zastosowaniem techniki górniczej; 5) likwidacji obiektów, urządzeń oraz instalacji, o których mowa w pkt 1–4.

instalacje wzniesione w przestrzeni objętej użytkowaniem górniczym stanowią własność użytkownika górniczego. Własność ta jest prawem związanym z użytkowaniem górniczym. Natomiast jeżeli umowa o ustanowienie użytkowania górniczego nie stanowi inaczej, przed wygaśnięciem tego prawa użytkownik górniczy jest obowiązany zabezpieczyć lub usunąć obiekty, urządzenia oraz instalacje.

Ustawodawca zastrzega, że w sprawach nieuregulowanych w ustawie do użytkowania górniczego stosuje się odpowiednio przepisy k.c. dotyczące dzierżawy.

Nowa ustawa z 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze roku wychodzi naprzeciw postulatowi większej swobody w dysponowaniu użytkowaniem górniczym w celu realizacji wspólnych przedsięwzięć z inwestorami, choć jak się wydaje zabrakło w niej wyraźnego uregulowania występującej w obrocie praktyki przenoszenia udziałów w użytkowaniu górniczym. Jednakże argumentem za ostateczną dopuszczalnością rozporządzenia użytkowaniem górniczym jest rezygnacja przez ustawodawcę z przepisu w myśl którego użytkowanie górnicze ustanawiane jest pod warunkiem wydania koncesji⁴⁰.

W ustawie z 1994 r. użytkowanie górnicze było prawem podmiotowym o charakterze bezwzględny. Pojawiło się w nowelizacji z dnia 9 marca 1991 r. do prawa górniczego. W art. 9 ustawy z 1994 r. określono normatywną treść użytkowania górniczego. Jego treścią była „wyłączność” w zakresie poszukiwania, rozpoznawania lub wydobywania kopaliny oraz możliwość rozporządzania wspomnianym prawem. W przypadkach nieuregulowanych prawem geologicznym i górniczym ustawodawca nakazywał stosować odpowiednio przepisy k.c. dotyczące użytkowania⁴¹. Wskazać należy, że instytucję z art. 9 ustawy wzorowano nie na rozwiązaniach dotyczących użytkowania w rozumieniu k.c., a na użytkowaniu wieczystym. „Świadczy o tym możliwość rozporządzania użytkowaniem gór-

⁴⁰ Zob. szerzej, M. Żurek, *Zbywalność użytkowania górniczego – uwagi na gruncie ustawy z 9 czerwca 2011 roku Prawo geologiczne i górnicze*, Centrum Informacji o Rynku Energii 2011.

⁴¹ Zob. art. 252 i n. k.c.

niczym. Jest ona charakterystyczna dla użytkowania wieczystego, pozostaje natomiast nieznaną użytkownikowi w rozumieniu art. 252 k.c. (które jest prawem niezbywalnym). Wyraźne odwołanie do przepisów dotyczących „zwykłego” użytkownika wykluczało jednak możliwość stosowania do użytkownika górniczego wymagań związanych z użytkowaniem wieczystym (zwl. art. 232–243 k.c.)⁴².

Rozporządzenie użytkowaniem⁴³ górniczym mogło być uzależnione od postanowień umowy ustanawiającej to prawo, co wynikało z analizy art. 9⁴⁴ zdanie drugie ustawy z 1994 r. W literaturze wskazywano, że w większości przypadków umowa o ustanowienie użytkownika górniczego nie powoływała do życia tego prawa. W odniesieniu do działalności koncesjonowanej wspomniane prawo powstawało dopiero z chwilą uzyskania przez potencjalnego użytkownika górniczego stosownej koncesji⁴⁵.

2.3. INNE UPRAWNIENIA GÓRNICZE

W art. 18 ustawy przewidziano możliwość korzystania z cudzej nieruchomości w okolicznościach, w których to korzystanie jest konieczne dla wykonywania działalności przewidzianej ustawą. Ustawodawca sformułował przesłanki zastosowania tej instytucji.

⁴² A. Lipiński, R. Mikosz, *Komentarz do art. 9 ustawy – Prawo geologiczne i górnictwo*, wydanie internetowe LEX, stan prawny na 2003 r.; powoływany dalej jako: A. Lipiński, R. Mikosz; *Komentarz do art. 9*.

⁴³ Na ten temat zob. szerzej A. Lipiński, R. Mikosz; *Komentarz do art. 9*; M. Żurek, *Modele prawne wspólnych przedsięwzięć poszukiwawczych oraz wydobywczych w sektorze naftowym i gazowym* Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego 2010, nr 11, s. 34–36; A. Kaźmierska-Patrzyzna, *Gospodarowanie zasobami geosfery*, [w:] M. Górski, A. Barczak i inni, *Prawo ochrony środowiska*, (red.) M. Górski, Warszawa 2009, s. 464.

⁴⁴ Zgodnie z tym ostatnim przepisem użytkownik górnictwa w granicach określonych przez ustawę oraz przez umowę może rozporządzać swoim prawem.

⁴⁵ Ibidem.

Pierwszą z tych przesłanek jest zaistnienie okoliczności, iż cudza nieruchomość cała lub jej część jest niezbędna do wykonywania działalności regulowanej ustawą. Określenie „niezbędna” oznacza, że tylko w sytuacji braku możliwości prowadzenia działalności na swoim terenie można brać pod uwagę zastosowanie omawianej instytucji. Nadto, prowadzona działalność musi mieścić się w zakresie wykonywania działalności regulowanej ustawą. Jeżeli chodzi o obszar cudzej nieruchomości niezbędny do wykonywania działalności regulowanej ustawą, to ustawodawca precyzuje, że może zdarzyć się sytuacja, że niezbędna jest całość bądź część cudzej nieruchomości potrzebna do wykonywania działalności.

Kolejną przesłanką jest fakt, iż w okolicznościach opisanych w ramach omówienia przesłanki pierwszej, przedsiębiorca może żądać umożliwienia korzystania z tej nieruchomości lub jej części przez czas oznaczony. Za możliwość korzystania z tej nieruchomości należy uiścić wynagrodzenie. Ustawodawca zastrzega więc, że przedsiębiorca może wystąpić z żądaniem umożliwienia mu korzystania z cudzej nieruchomości. Wskazać należy, że precyzyjnie określono, iż przedsiębiorca może żądać umożliwienia mu tylko i wyłącznie korzystania z cudzej nieruchomości. Żadne inne uprawnienia nie mogą stać się przedmiotem żądania. W ust. 2 art. 18 ustawy ustawodawca nawet wprost zastrzega, że korzystanie nie może obejmować prawa do pobierania pożytków z nieruchomości. Oprócz tego to korzystanie może odbywać się przez określony wcześniej, tzn. przed przystąpieniem do korzystania, czas oznaczony. Również konieczny element wynagrodzenia powinien być ustalony przed przystąpieniem do korzystania z cudzej nieruchomości podczas wykonywania działalności przewidzianej ustawą.

Ustawodawca dba również o interesy właściciela i użytkownika wieczystego nieruchomości, z której korzysta przedsiębiorca wykonujący działalność przewidzianą ustawą. Niezależnie od pobieranego wynagrodzenia za korzystanie ze swojej nieruchomości może zdarzyć się, że na skutek ograniczenia prawa nieruchomości lub jej część nie nadaje się do wykorzystania na dotychczasowe cele. W takim przypadku właściciel (użytk-

2/2012

kownik wieczysty) może żądać, aby przedsiębiorca dokonał jej wykupu. Ustawodawca wskazuje też, że w sprawach spornych, spory rozstrzygają sądy powszechne.

W art. 19 ustawy ustawodawca stanowi, że przedsiębiorca, który uzyskał koncesję na wydobywanie węglowodorów, węgla kamiennego, węgla brunatnego lub podziemne bezzbiornikowe magazynowanie węglowodorów, może żądać wykupu nieruchomości lub jej części położonej w obszarze górniczym, w zakresie niezbędnym do wykonywania zamierzonej działalności. Postanowienie tego rodzaju ma uprościć prowadzenie działalności poprzez uniknięcie ewentualnych sporów z właścicielami nieruchomości. Przedsiębiorca, który uzyskał koncesję na wykonywanie wskazanej działalności może w zakresie niezbędnym do wykonywania zamierzonej działalności żądać wykupu nieruchomości lub jej części. Granice żądania ustawodawca określił jako „zakres niezbędny do wykonywania zamierzonej działalności”. Jest to pojęcie dość szerokie i niewątpliwie może rodzić spory.

Korzystanie z wód kopalnianych dla zaspokojenia potrzeb zakładu górniczego jest bezpłatne.

3. UWAGI KOŃCOWE

Podsumowując powyższe rozważania należy ocenić generalnie pozytywnie zmiany w poszczególnych instytucjach prawa geologicznego i górniczego.

Na pewno dobrym rozwiązaniem jest określenie zamkniętej listy złóż podlegających tzw. własności górniczej. Wymienione na wskazanej liście złoża są zawsze własnością Skarbu Państwa. Zabieg tego rodzaju, wydaje się, że zlikwiduje wątpliwości odnoszące się do mogącego powstać w praktyce problemu określenia, które ze złóż objęte są własnością gruntową, czyli przysługują właścicielowi gruntu, a które są przedmiotem odrębnego prawa majątkowego, które przysługuje Skarbowi Państwa. Nastąpiło więc rozerwanie więzi pomiędzy nierucho-

mością gruntową a złożem kopaliny, który to związek prowadził do wielu sporów w praktyce.

Pozytywnie należy ocenić też ułatwienie w przepisach nowej ustawy podejmowania i wykonywania prac geologicznych w celu ustalenia i wstępnego udokumentowania złoża kopaliny albo wód podziemnych oraz wykonywania prac geologicznych na obszarze wstępnie udokumentowanego złoża kopaliny albo wód podziemnych. Ułatwienie to polega na możliwości poszukiwania kopaliny w oparciu o projekt robót geologicznych, a nie koncesję.

Również właściwą jest rezygnacja z dotychczas obowiązującego rozwiązania, zgodnie z którym użytkowanie górnicze wygasało w przypadku wygaśnięcia albo cofnięcia koncesji, gdyż stanowiło ono zbyt daleko idące konsekwencje.

Ostatnia uwaga dotyczy brzmienia art. 12 ust. 1 ustawy, które również należy oceniać pozytywnie. Ustawodawca stanowi, że „W granicach określonych przez ustawy Skarb Państwa, z wyłączeniem innych osób, może korzystać z przedmiotu własności górniczej albo rozporządzać swoim prawem wyłącznie przez ustanowienie użytkowania górniczego”. Wskazanie, że ustanowienie użytkowania górniczego jest jedyną dopuszczoną prawem formą rozporządzania własnością górniczą – poprzez użycie słowa „wyłącznie” ma charakter porządkujący i precyzujący brzmienie przepisu, stąd ustawodawca pokazał, że podejmuje działania w celu zmniejszenia wątpliwości interpretacyjnych.

BIBLIOGRAFIA

- Burnat B., *O prawie własności kopaliny w złożach*, Kopaliny podstawowe i pospolite górnictwa skalnego 2008, nr 5.
- Gisman P., *Rozwój prawodawstwa górniczego w Polsce*, Prace Naukowe Instytutu Górnictwa Politechniki Wrocławskiej 2005, nr 111.
- Gisman P., *Zmiany w prawie geologicznym i górniczym*, Bezpieczeństwo Pracy i Ochrona Środowiska w górnictwie 1997, nr 10 (38).
- Górski J., *Nowe prawo geologiczne i górnicze a sytuacja prawna nieruchomości*, Nieruchomości C.H. Beck 2012, nr 7.

2/2012

- Iwanek-Chachaj E., Jerzmański J., i in. Stelmasiak J. (red.), *Prawo ochrony środowiska, rozdział VI Prawo geologiczne i górnicze a ochrona środowiska*, Warszawa 2010.
- Każmierska-Patrzyzna A., *Gospodarowanie zasobami geosfery*, [w:] M. Górski, A. Barczak i inni, *Prawo ochrony środowiska*, (red.) M. Górski, Warszawa 2009.
- Kowalczyk A., Szymańska A., *Zamówienia sektorowe*, Warszawa 2011.
- Lipiński A., *Nowe prawo geologiczne i górnicze*, Państwo i Prawo 1994, nr 5.
- Lipiński A., *Podstawowe założenia nowego ustawodawstwa geologiczno-górniczego*, Przegląd Geologiczny 1994, nr 6.
- Lipiński A., *Prawne podstawy ochrony środowiska*, Kraków 2004.
- Lipiński A., *Prawo geologiczne i górnicze. zbiór przepisów wykonawczych*, Dom Wydawniczy ABC 1995 r.
- Lipiński A., *Przedmiot i zakres prawa geologicznego i górniczego*, Przegląd Geologiczny 1994, nr 12.
- Lipiński A., Mikosz R., *Ustawa Prawo geologiczne i górnicze. Komentarz*, Warszawa 2003, wydanie internetowe LEX.
- Lipiński A., *Użytkowanie górnicze*, Kraków 1996.
- Lipiński A., *Wprowadzenie do prawa geologicznego i górniczego*, Bytom 2003.
- Mikosz R., *Kilka uwag o użytkowaniu górniczym*, [w:] *Rozprawy z prawa cywilnego i ochrony środowiska*, (red.) A. Lipiński, Katowice 1992.
- Nieć M., *Dylematy prawa własności złóż*, *Gospodarka Surowcami Mineralnymi* 2005, tom 21, z. 1 (specjalny).
- Nych E., *Własność złóż kopalin*, materiały z warsztatów z cyklu *Zagrożenia naturalne w górnictwie 17–19 czerwca 2009 r.* Katowice 2009.
- Radecki W., *Ochrona środowiska w prawie geologicznym i górniczym*, Zielona Góra 1994.
- Sałaciński R., *Prawo własności złóż kopalin – problem nierozwiązywalny?*, *Górnictwo Odkrywkowe* 2004, vol. 46, nr 3–4.
- Stefanowicz J. A., Jędrzejewska A., *Własność złóż i użytkowanie górnicze kopalin*, *Miesięcznik Wyższego Urzędu Górniczego* 2004, nr 1.
- Wierzbowski B., Rakoczy B., *Prawo ochrony środowiska. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 2010, 2012.
- Wojtczak K., *Nowe prawo geologiczne i górnicze*, *Przegląd geologiczny* 2011, nr 7.
- Ziemianin B., Dadańska K. A., *Prawo rzeczowe*, Warszawa 2008, 2012.

Żurek M., *Modele prawne wspólnych przedsięwzięć poszukiwawczych oraz wydobywczych w sektorze naftowym i gazowym*, Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego 2010, nr 11.

Żurek M., *Zbywalność użytkowania górniczego – uwagi na gruncie ustawy z 9 czerwca 2011 roku Prawo geologiczne i górnicze*, Centrum Informacji o Rynku Energii 2011.

Kontakt e-mail:

karolinaszuma@gmail.com

© Copyright by Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

